

“BİR BAŞKA PARİS”

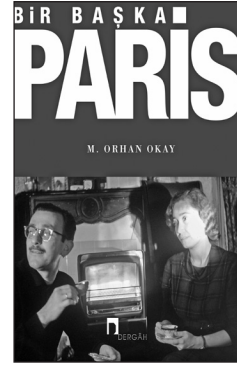
Ummahan Nerkiz*

“ANOTHER PARIS”

[M. Orhan Okay, *Bir Başka Paris*, İstanbul: Dergâh Yayınları 2016, 248 s.]

Hatıra, deneme, eleştiri, edebiyat ve medeniyet tarihi türlerinde eser veren M. Orhan Okay; makaleleri, ansiklopedi maddeleri, anket soruşturmaları, ders notları, akademik kitapları, hatıraları, deneme yazıları, sohbet ve mülakatları ile Türk edebiyatına ve kültür tarihine eşsiz hizmetlerde bulunmuştur. Sanatkâr ve aynı zamanda bir fikir adamı olan M. Orhan Okay, zengin bir edebiyat ve kültür bilgisine sahiptir. *Sanat ve Hayat* (1956), *Beşir Fuad İlk Türk Pozitivist ve Naturalisti* (1969), *Abdülhak Hamid'in Romantizmi* (1971), *Batı Medeniyeti Karşısında Ahmed Mithad Efendi* (1975), *Şeyh Galib, Hüsn ü Aşk* (Hüseyin Ayan ile, 1975), *Necip Fazıl Kısakürek* (1987), *Mehmet Âkif - Bir Karakter Heykelinin Anatomisi* (1989), *Batılılaşma Devri Türk Edebiyatı* (1998), *Batılılaşma Devri Fikir Hayatı Üzerine Bir Deneme* (1998), *Sanat ve Edebiyat Yazıları* (1990), *Safahat* (Mustafa İsen ile, 1990), *Edebiyat*

ve Kültür Dünyamızdan-Makaleler-Denemeler-Sohbetler (1991), *Konuşmalar; Mülakat-Sohbet-Anket-Açık Oturum* (1998), *Ahmet Hamdi Tanpınar* (2000), *Kendi Sesinin Yankısı. Necip Fazıl Kısa-
kürek* (2001), *Silik Fotoğraflar* (2001), *Bir Başka İstanbul* (2002), *Mehmet Kaplan'dan Hatıralar-Mektuplar* (2003), “Osmanlı Devletinin Yenileşme Döneminde Türk Edebiyatı” *Osmanlı Uygarlığı 1* (2003), *Poetika Dersleri* (2004), *Balat* (2009), *Bir Hülya Adamının Romanı Ahmet Hamdi Tanpınar* (2010), *Edebiyat ve Edebi Eser Üzerine* (2011) gibi pek çok çalışmasıyla¹ tanıdığımız Orhan Okay, bu kez farklı bir çalışmayla karşımıza çıkmaktadır: *Bir Başka Paris*.

* Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Doktora Öğrencisi.

¹ Erdoğan Erbay - Ömer Faruk Karataş, “M. Orhan Okay Bibliyografyası”, *Orhan Okay Kitabı*, (Ed. Ezel Erverdi), Dergâh Yayınları: İstanbul 2011, s. 121-142.

Şimdiye kadar beni edebiyat hocası ve araştırmacı olarak bilenlerin karşısına bu kitapla amatör bir fotoğrafçı olarak da çıkmış oluyorum. (s. 10)

Otuzlu yaşlarında başlayan ve yirmi yıl kadar devam eden fotoğraf merakının Fransa'ya giderken uyandığını belirten Orhan Okay, bir daha görüp göremeyeceğini bilmediği Paris'in, dikkatini çeken taraflarını tespit etmeye kararlıdır. Yazar, hatıra türündeki bu eserinde Paris'te gezip gördüğü yerleri bölümler hâlinde, canlı betimlemeler ve çektiği fotoğraflarla anlatmıştır. “Bu kitap, Yirmisekiz Çelebi Mehmet Efendi'den beri pek çok Türk'ün gördüğü, yazdığı Paris'i, elli yıl önceki Paris'i ve civarını anlatmak ve daha çok göstermek için kaleme alındı” (s. 10) diyen Orhan Okay, 1963-1965 yılları arasında Paris'teyken çektiği bine yakın diyadan yaptığı seçmelerle kitabını oluşturmuştur. Asıl amacının elli yıl önceki Paris'i anlatmak olduğunu ifade eden Okay, 1978 yılında çektiği Paris fotoğraflarına, nadir de olsa, eserinde yer vermiştir. Dört yüze yakın fotoğraf, çekildikleri tarihleri ve açıklamalarıyla birlikte eserde yer almıştır. Bu yönüyle eser, bir “şehir monografisi” olarak değerlendirilebileceği gibi bir çeşit fotoroman tarzını da taşımaktadır.

Eser, “Eski Paris'te Bir Ömür Geçti”; “Evropa Başkadır”; Paris'te İlk Aylar; Paris'te Son Osmanlı Ermenileri; Paris'te Türk ve Fransız Dostlarımız; Sokaklar, Mağazalar ve İnsanlar Arasında; Seine Kıyıları; Paris'te Âbideler, Ünlü Yapılar; Klasiği ve Moderni Temsil Eden İki Önemli Yapı; Eiffel Kulesi; Heykeller; Müzeler; Müzelerden, Sergilerden Bazı Tablolar; Bahçeler, Parklar, Ormanlar; Paris Yakınlarında Günlük Geziler; Mont St. Michel Gezisi; İkinci Büyük Gezimiz: Loire Vadisi isimlerini taşıyan on yedi bölümden oluşmuştur.

Yahya Kemal'in “Eski Paris” şiirinin ilk mısraından ilhamını alan “Eski Paris'te Bir Ömür Geçti” başlığını taşıyan ilk bölümde yazar,

Yahya Kemal'in “belle époque” çağını yaşayan Paris'i ile kendi zamanının –iki dünya savaşının yıpratıldığı, Cezayir krizini yenice atlatan– Paris'inin bir kıyaslamasını yapmıştır.

Ahmet Caferoğlu'nun “Orada at eti yiyeceğiniz, eşşeğ eti yiyeceğiz, unutmayın Evropa başkadır” sözünden hareketle “Evropa Başkadır” başlığını verdiği ikinci bölümde, içine düşülen bu yabancı dünyanın kapıları aralanır. Orhan Okay, eşi Mübeccel Hanım ve bir buçuk yaşındaki oğulları Fuad'ın 22 Eylül 1963 Pazar günü Galata rıhtımından başlayan Fransa yolculuğu; Pire, Napoli, Marsilya, Lyon üzerinden Paris'te son bulur. Okay, yolculuk sırasında yaşanan olayları, liman şehirlerinde yapılan kısa gezileri ve yol arkadaşlarını da anlatmayı ihmal etmez.

“Paris'te İlk Aylar” adlı üçüncü bölümde Paris'te geçirilen ilk günler ve yaşanan kalacak yer sıkıntısı anlatılır. Ev arama sürecinde, bir yandan eşi Mübeccel Hanım ile birlikte Alliance Française'de Fransızca kurlarına devam eden Orhan Okay, bir yandan da Sorbonne'da seçtiği dersleri takip eder. Yazar, Paris'te geçirdikleri ilk geceyi şöyle anlatır:

O geceyi St. Michel bulvarı üzerinde Gay Lussac sokağında, adını hatırlamadığım güzel bir otel odasında geçirdik. Benden tam on yıl evvel Paris'e ilk defa gelmiş olan hocam Tanpınar'ın dediğine göre Paul Valéry gençliğinde bu sokakta 12 numarada oturmuş. Daha sonraki aylarda benim de zaman zaman Tanpınar gibi benden evvel gelenlerin nerelerde yaşamış oldukları hüyalarına kapıldığım olurdu. O gün de kim bilir Valéry'nin kaldığı ev belki de otelimizin bulunduğu yerdeydi, diye kurmuştum. (s. 25)

“Paris'te Son Osmanlı Ermenileri” başlıklı bölüm ise kitabın en renkli kısımlarından birini oluşturmaktadır. Vapur yolculuğundan itibaren Fransa'da yaşayan Ermeniler ile sık sık karşılaşan Okay ailesi, kendilerine Paris'te pek çok Ermeni dost edinmiştir. Agop Leylozyan,

Madam Sadetyan, Madam Münevver, Üskiye Hanım, Madam Kardine, Kayserili Tabibyan Efendi ile Mösyö Harpet Ermeni dostlarından sadece birkaçıdır. Osmanlı Tehciri sonucunda henüz küçük yaşlarda Fransa'ya gelen ve yemek kültürü, müzik zevki, insani ilişkileri hemen hemen Türklere benzeyen ve kendi aralarında genellikle Türkçe konuşan Ermenilerin hâlâ “kadim kültürden” kopmadıklarını belirten Orhan Okay, doğdukları topraklardan ayrılan dostlarının derin hikâyelerine küçük de olsa birer parantez açmıştır. Yaşanan Tehcir Olayı'yla ilgili çarpıcı ifadeler de sarf eden Okay, Anadolu'nun değişik yerlerinden gelmiş olan Ermeni dostlarının Türklere karşı herhangi bir düşmanlıklarının bulunmadığını ifade etmiştir. Hâl böyleyken bugün daha da genelleşen Türk husumetinin nereden çıktığı konusunda Orhan Okay'ın tespitleri oldukça ilginçtir:

Soykırım iddialarının tehcir hadisesi üzerinden belki yirmi beş-otuz yıl geçtikten sonra ortaya çıkış sebepleri üzerinde biraz daha dikkatli durmalı. O yaşlı Ermenilerin çocukları, torunları Fransız okullarında okumuş, Fransız kültürüyle yetişmiş, buna mukabil çoğu hayatlarında Türkiye'yi görmemiş, tanımamış, Batı oryantizminin Osmanlı husumetiyle ve soykırım eğitimiyle beslenmişlerdi. Türkler hakkında bütün bildikleri bu fitne programının kazandırdıklarından ibaretti. Böylece Avrupa, Türklerin nasıl olup da Avrupa içlerine kadar sokulmuş olduklarının kaç asırlık intikamını, her zaman olduğu gibi, kendilerine sığınmış insanların çocuklarına ve torunlarına aldırma istiyordu. Aile adları bir mecburiyetle aynı kaldıysa da adları Fransızca oldu. O yıllarda şimdikine göre daha sağlam olan Türk aile düzenine benzer aile yapıları da bozulmaya başladı. Avrupalılar gibi yaşlı ana-babalarını yalnız yaşamaya terk ettiler. Aile geleneği olan Türkçeyi hiç öğrenmedikleri gibi kendi ana dillerini de bilmediler. Kısaca birer Fransız olduklarını yani Avrupalı olduklarını zannettiler. Ermeni

soykırımı hikâyesi işte bu zannın Fransızlara ödenmesi gereken bedeli olmuştur. (s. 46-48)

“Paris'te Türk ve Fransız Dostlarımız” adlı bölümde, Avrupa'da, özellikle de Paris'te, Türklerin yaygın olmadığı henüz 1960'lı yıllarda edinilen ve daha önceden tanınan ahbablarla yaşanan güzel anılar üzerinde durulmuştur. Bu isimler arasında Haluk-Şükran İpekten, Hanife-Rahmi Ünal, Vecihe-Necdet San, Faruk Kadri Timurtaş, Şinasi-Emel Tekin, Birol Emil, Adnan-Edibe Bunni, Mehmet-Gülseren Çubuk, Jacques Patrick Petot, Mehmet Maksutoğlu, Mehmet Aydın, Zahit Aksu, Fahri Gökcan, Buhruz Kasmaî, Madame Denise, Madame Moreau, Mr. Poussif, Tahsin Yazıcı, Şahabettin Tekindağ, Turan Erol, Ömer Kasımoğlu, Özalp Gökbilgin vd. bulunmaktadır.

“Sokaklar, Mağazalar ve İnsanlar Arasında” başlığını taşıyan ve kitabın en geniş kısmını oluşturan altıncı bölümde ise açık hava pazarları, seyyar satıcıları, dükkânları, lokanta ve gazinoları, toptancı hâlleri, büyük alışveriş merkezleri, kahvehaneleri, çeşmeleri, müze ve anıtları, parkları, caddeleri ve kaldırımları, tiyatroları, adaları ve sokaktaki insanları ile elli yıl önceki Paris'in canlı bir tablosu çizilmiştir. Tanpınar'ın deyimiyile, “sanat eserlerini lüzumsuz kılan vitrinler”i (s.87) ile şehrin hemen her yerinde rastlanılan yüzlerce sokak ressamı, yazara, “Paris resminin bir numaralı payitahtı” diyen Tanpınar'ı hatırlatır.

“Seine Kıyıları” ismini taşıyan bölümde Fransa'nın ikinci büyük nehri ve “Paris'in hayat kaynağı” olan Seine Nehri ile bu nehrin içerisinde yer alan Cité ve St. Louis adaları üzerinde durulmuştur. Kanalları, sanat eserlerini barındıran köprüleri, içinde yer alan adaları ve ulaşımına sağladığı kolaylığı ile Seine nehri ve zamanla olan değişimi, yer yer Ahmet Mithat ile Yirmisekiz Çelebi Mehmet Efendi'nin tanıklıklarıyla anlatılmıştır.

Orhan Okay, “Paris'te Âbideler, Ünlü Yapılar” başlıklı bölümde Panthéon, Notre-Dame Ka-

tedrali, Sacré-Coeur Kilisesi, Arc de Triomphe, Carousel Abidesi, Assablée Nationale, Madeleine Kilisesi, Luxembourg Parkı, Comédie Française, Opera Binası, Elysée Sarayı, Louvre Sarayı, Victor Hugo'nun evi, Institut de France, Palmiye Çeşmesi, Paris Camii, Ecole Normale Superieure ve Sorbonne Üniversitesi gibi bazı abide ve binaların inşası, tarihî, dinî, siyasi, sanatsal anlamları hakkında açıklamalar yapmıştır. Gelişimin ve değişimin kaçınılmaz olduğunu belirten Orhan Okay, Parislilerin “tarihî Paris”i, “çekirdek Paris”i koruma gayretinde oldukları bilgisini de vermiştir.

“Paris’i her çağda belki tek başına temsil edecek bir güçte olan” Notre-Dame Katedrali (Notre-Dame de Paris) ile “19. yüzyılda modern çağı, tekniğin zaferini temsil eden yahut başka bir bakışla tarihî şehrin ortasında bir demir yığını olan” Eiffel Kulesi “Klasik ve Moderni Temsil Eden İki Önemli Yapı” isimli bölümde ele alınmıştır. Victor Hugo'nun “Notre-Dame de Paris” romanı başta olmak üzere pek çok sanat eserine de konu olan Notre-Dame Katedrali, yapılışı, mimari özellikleri, garguy adı verilen heykelleri, vitrayları, devasa büyüklükteki çanı ve tokmağı ile ilgi çekicidir. Yazar bu bölümde Notre-Dame Katedrali’ni müzik, resim, sinema ve dinle bağlantılı olarak ele almıştır.

“Klasik ve Moderni Temsil Eden İki Önemli Yapı” başlığının içerisinde yer alan ve “moderni” temsil eden “Eiffel Kulesi” için yazar –aynı ismi taşıyan– müstakil bir başlık açmıştır. Fransız İhtilali’nin yüzüncü yılı için ve 1889 Paris Sergisi’ne yetiştirilmek üzere inşa edilen Eiffel Kulesi, ilk yapıldığı yıllarda, Paris’in silüetini bozduğu ve estetik bulunmadığı gerekçesiyle büyük tepkilere yol açmıştır. Ancak zamanla bu tepkilerin azalması ve Eiffel Kulesi’nin insanlar tarafından ilgi görmesi üzerine kule, 1909 yılında yıkılması planlanmasına rağmen, yıkılmamış ve koruma altına alınmıştır. Paris’in sembolü olarak gösterilen Eiffel Kulesi’nin yapımı, mimari özellikleri ve

konumu hakkında bilgiler veren ve değerlendirilmelerde bulunan yazar, Fransız İhtilali’nin yüzüncü yılında Paris’e gelen Ahmet Mithat’ın kuleye “büyük bir isabetle ‘acîbe-i âhenîn’ (demir garabeti)” adını verdiğini aktarmıştır.

Orhan Okay, “Heykeller” başlığını taşıyan kısımda yol kenarlarında, parklarda, meydanlarda, binaların üzerinde, köprülerde vb. yer alan heykellerden örnekler vererek bu heykellerin temsil ettiği düşünce ve inanışlar ile sanatsal boyutları hakkında açıklamalarda bulunmuştur. “Paris bir heykeller şehri” diyen yazar, Fransızların minnet duydukları bir “tek adam” imajının olmadığını belirtir ve Paris’te daha çok zaferleri hatırlatan abidevi statülerin bulunduğu tespitini yapar.

“Şimdi de Paris’in bir müzeler şehri olduğunu söyleyeceğim. Biraz mübalağa ile şehrin bir müze olduğu da söylenebilir” diyen Orhan Okay, “Müzeler” başlıklı bölümde Paris’te bulunan müzeler ile pek çok binanın kapılarında, duvarlarında görebileceğimiz yazarların, şairlerin, filozofların, sanatkarların adlarının yazılı olduğu plakalardan bahseder. Alman işgali zamanında kurşuna dizilen direnişçilerin isimlerinin bulunduğu plakalara da değinen yazar, “Her bina, her duvar Fransız’a geçmiş bir hatırayı düşündüren birer müze gibi” (s.169) yorumunu yapar.

Transport Urbains Şehir Taşımacılığı Müzesi, Grand Palais, Invalides Müzesi, Uluslararası Paris Fuarı, Guimet (Asya Sanatları Müzesi), Beauvais Katedrali ile Ste. Genevieve Kilisesi Okay’ın fotoğraflarla tespit edebildiği müzeler arasındadır. Altı milyon insanın kemiklerinin bulunduğu “Catacombes: Yer altı Mezarları Müzesi” ise yazarın oldukça dikkatini çekmiştir:

19. yüzyılın başlarında da Fransızların vitrin zevki buraya kadar ulaşmış. Kemikleri tasnif etmişler: Kafa, kol, bacak, parmak vb. Bunları taş ocağı galerilerinin duvarlarına gayet estetik bir tarzda şekillendirerek dizmişler. (s. 171-172)

Pek çok müzede fotoğraf çekmenin yasak olduğunu, yasak olmayan müzelerde de fotoğrafların –teknik sebeplerden ve ışığın yeterliliğinden dolayı– titrek ve bulanık çıktığını belirten Okay, bütün bu olumsuzluklara rağmen, çektiği resimlerden yaptığı seçmeyi kitaba eklemeyi uygun görmüştür. “Müzelerden, Sergilerden Bazı Tablolar” başlığını taşıyan bu kısımda yazar, Monet, Manet, Cezanne, Degas, Sisley, Van Gogh, Renoir, Gauguin gibi empresyonist ressamın eserlerinin yer aldığı, dünyanın en zengin müzelerinden Jeu de Pomme ve Orangerie müzelerinde sergilenen tablolara yer vermiştir. “Sanatkârın Portresi” (Van Gogh), “Şemsiyeli Kadın”, “Madam Monet Kanepede”, “Fifreci” (Monet); “Hz İsa’nın Vaftizi” (Gisors Kilisesi) tablosu ile Auguste Comte’un portresi ve el yazısıyla olan belgeleri (Auguste Comte müzesi) bu bölümde yer alan görseller arasındadır.

Yağmuru bol, güneşi az olan Paris’in birer renk cümbüşü olan ağaçlarıyla mevsimlere göre yeşilin, kahverenginin, kırmızının ve sarının her tonunu içeren bakımlı parkları, ormanları ve mezarlıkları için de Orhan Okay ayrı bir başlık açmıştır. Yazar, “Bahçeler, Parklar, Ormanlar” ismini taşıyan bu bölümde Monceau Parkı, Buttes-Chaumont Parkı, Botanik Bahçesi, Luxembourg Parkı, St. Cloud Parkı, Mont Souris Parkı, Tuileries Parkı, Versailles Sarayı, Cerisy Ormanı, Boulogne Ormanı, Vincennes Ormanı ile Père Lachaise, Montmartre, Montparnasse gibi ünlü mezarlıkları tanıtır.

“Paris Yakınlarında Günlük Geziler” başlıklı bölümde, bazıları Paris’in banliyöleri olan Beauvais, Versailles, Chantilly, Ste. Germain-en-Laye, Gisors, Compiègne, Pierrefonds, Chartres, Laon, Sceaux, Malmaison’a yapılan geziler anlatılmıştır. Orhan ve Mübeccel Okay, Paris’e biraz daha uzak mesafelerde birkaç gün sürecek olan gezilere de katılmıştır. 17-20 Ağustos 1964 tarihleri arasında yapılan “Mont St. Michel Gezisi” de bunlardan biridir. Bu

gezi esnasında Okay çifti, Dreux, Granville, Cancale, St. Malo, Avranches, St. Lô, Bayeux, Lisieux gibi küçük şehir ve kasabaları da görme fırsatı yakalamıştır.

Orhan Okay, Paris hayatı boyunca, şehrin ruhunu oluşturan unsurları yakalamaya ve kendisinden önce gelenlerin duygularını hissetmeye çalışmıştır. Mont St. Michel gezisinde Yahya Kemal’in ruhu da yazarla beraber gibidir. Yazar, Granville’de “Açık Deniz” şirininin duygusunu yakalamaya çalışır:

Nihayet denize ulaştık. Yani okyanusa. “Bir med zamanı gökyüzü kurşunla örtülü”. Evet kapalı, kurşunî bir hava. Biraz da akşamüzeri. Saat 19.10. Ama med zamanı değil, cezir zamanı. Deniz çekilmiş. Yahya Kemal’in gördüğü bin başlı ejder nerede, şimdi kayıkların yan yattığı, kum ve çakılların ortaya çıktığı bataklık nerede? Ejderi görmek için med zamanını beklemek lazım. Onun için de periyodik altı saatin geçmesini yani gece yarısını. St. Michel’e zamanında varmak için o kadar vaktimiz yok. Burası Granville. (17 Ağustos 1964). (s. 218)

Gezi sırasında, havanın kapalı oluşu ile Hristiyan sanatının hüznü verici havası bu kez Orhan Okay’a “Duydumsa da zevk almadım İslav kederinden” diyen Yahya Kemal’in “Kar Mûsikîleri” şiirini hatırlatır. Okyanusun uçsuz bucaksız sahilleri ise yazara, “Sefiller’de insan yutan kumsalları anlatan” Victor Hugo’yu anımsatır.

“İkinci Büyük Gezimiz: Loire Vadisi” adını taşıyan son bölümde Paris’in güneybatısında yer alan tarihî şato ve müzeleriyle ünlü Loire Vadisi tanıtılmıştır. Yazar, gerek günübirlik gezilerinde gerekse Mont St. Michel ve Loure gezisi esnasında gezip görme fırsatı bulduğu şehirler ve bu şehirlerde yer alan abidevi yapıların ve sanat eserlerinin konumu, tarihî, sanatsal ve mimari özellikleri hakkında açıklamalarda bulunmuş; şehirlerin tarihî, coğrafi ve sosyo-kültürel yapısını bütün unsurlarıyla birlikte değerlendiren

miştir. Söz konusu mekânların o günkü şartları hakkında da bilgi veren Okay, kimi zaman bu mimari eserler ile Osmanlı mimarisi arasında kıyaslamalarda da bulunmuştur.

Bir Başka Paris kitabı Orhan Okay’ın yazdığı bir şehir monografisidir. Okay, kültür ve sanat adamı bakışını, Avrupa kültür ve medeniyetinin yoğunlaştığı, özleştigi önemli merkezlerden biri olan Paris şehrine yöneltmiştir. Eserde şehir, bir medeniyet müzesi olarak yer alır. Çeşitli sanat eserleri, mimari yapılanma, gündelik hayatı idare eden düşünce tarzı, şehrin kurgusunu oluşturur. Orhan Okay bu kurguyu oluşturan parçaları bir araya getirerek şehrin sosyo-kültürel planını hazırlar ve şehri bu planla gezer. Paris’te şehri şehir yapan her ne varsa onun peşindedir. Dostlukları, gezileri, merakları, çarşı, pazar, sokak ve müzeleri ile canlı bir varlık olarak şehrin portresini çizer.

Bu portrede tarih, sosyoloji, sanat ve edebiyat şehrin kimliğini yansıtmak amacıyla buluşur. Paris’in caddelerini, sokaklarını, parklarını, bahçe ve ormanlarını gezerken, Yahya Kemal, Ahmet Hamdi Tanpınar, Yirmisekiz Mehmet Çelebi, Hayrullah Efendi, Ahmet Mithat Efendi gibi isimler de Okay’la aynı anda yaşıyor, aynı şehri geziyor, aynı havayı soluyor gibidir. Yazarın gördüğü bir nesne, yaşadığı bir durum hemen bu isimlerle olan bir durumun hatırlanması şeklinde karşımıza çıkar. Çoğu zaman da geçmişle an iç içe yer alır.

Bir Başka Paris kitabının diğer kahramanı da Mübeccel Hanım’dır. Anıların ve fotoğrafların başköşesinde hep o vardır. Mübeccel Hanım’ın gece, gaz sobasının ışığında eşine kazak örerken çekilen resmiyle biten kitap, şimdi aramızda olmayan Mübeccel Hanım’a adanmış bir armağandır.

